

Inhoud boek

In 27 hoofdstukken beschrijft de auteur de ontwikkeling van de militaire psychiatrie in Angelsaksische landen. Het zwaartepunt van het boek vormen de Eerste en Tweede Wereldoorlog, maar ook Vietnam, de Falklandoorlog en de Golfoorlog komen aan bod.

Opmerkelijk is dat Korea en de vredesoperaties na de Golfoorlog slechts op een enkele bladzijde genoemd zijn. Wat erg opvalt in dit boek is dat de militaire psychiatrie vanaf het begin van de twintigste eeuw zich weliswaar een plaats heeft verworven, maar dat de exacte positie bij ieder nieuw conflict weer onderwerp van discussie is. Met als gevolg dat veel landen bij een volgend conflict het wiel opnieuw moesten uitvinden.

Maar ook in oorlogsomstandigheden blijft er de nodige weerstand bestaan. Wij zullen ons allemaal nog wel de klap herinneren die generaal Patton in 1943 aan een soldaat met neurotische verschijnselen gaf tijdens de Italiaanse campagne. Wij hebben hierbij te maken met één van de weinige gebieden waarop de Amerikaanse generaal en de Britse oorlogsleider, Winston Churchill, het met elkaar eens waren. Laatstgenoemde maakte zich halverwege de Tweede Wereldoorlog ernstige zorgen over de groei van het aantal militaire psychiaters in het Britse leger. Volgens Churchill liepen deze lieden de troepen alleen maar voor de voeten.

De klap van Patton heeft nog een andere invloedsfactor aan het licht gebracht en wel de rol van de publieke opinie. Immers, de klap van Patton heeft in Amerika een schok gegeven bij de publieke opinie, die uiteindelijk tot gevolg heeft gehad dat Patton zijn excuses moest aanbieden. Is er al weinig sprake van eensgezindheid over de militaire psychiaters door buitenstaanders, ook onder militaire psychiaters bestaat weinig eensgezindheid als het over de behandelwijze gaat.

Veel stromingen komen in het boek aan de orde. Het openlijk uitvechten van de conflicten over de beste behandelwijze heeft de naam van de militaire psychiatrie geschaad. De inhoud van het boek is gedegen onderbouwd, alleen het notenapparaat bevat al 66 bladzijden. Met een lijst van geraadpleegde literatuur en een index sluit de auteur zijn boek af.

Kanttekeningen

- Het is een omissie dat de auteur geen aandacht heeft besteed aan de ontwikkelingen in Israël in de tweede helft van de twintigste eeuw. Immers, de ontwikkelingen in Israël en ook in Amerika zijn in de periode van de Golfoorlog en de daaropvolgende vredesoperaties bepalend geweest voor de psychische begeleiding tijdens deze operaties in veel landen, waaronder Nederland.
- De rol van psychologen bij de behandeling van slachtoffers met psychische problemen komt niet aan de orde. Op zich niet vreemd omdat de rol van psychologen in Engeland op dit gebied heel beperkt is geweest. Zelfs interviews tijdens de psychologische selectie worden er door psychiaters gehouden. Maar in Amerika en Canada was er wel een grote rol voor psychologen weggelegd, die in dit boek niet aan de orde komt.
- Ondanks de uitgebreidheid van de index is deze niet geheel volledig. Zo wordt bijvoorbeeld de Amerikaanse psychiater Salmon, die de basisprincipes van de militaire psychiatrie voor het eerst duidelijk en systematisch heeft verwoord, op veel meer bladzijden genoemd dan in de index is aangegeven.

Eindconclusie

A War of Nerves is ondanks de wetenschappelijke benadering een pakkend geschreven boek, dat af en toe leest als een detective. Als lezer blijf je benieuwd hoe de ontwikkelingen nu verder gaan. Vanwege zijn gedegen behandeling van de weerstanden, de wijze waarop omgegaan wordt met de weerstanden, maar ook vanwege de gedetailleerde beschrijving van de behandelwijzen zou dit boek verplichte literatuur moeten zijn voor een ieder die werkzaam is in de militaire Geestelijke Gezondheidszorg.

Voor degenen die belangstelling hebben voor het onderwerp militaire psychiatrie, maar die zich niet te zeer in allerlei details willen verdiepen, vormt het boek van Hans Binnenveld *Om de geest van Jan Soldaat* (Rotterdam, 1995) een goed alternatief.

drs. J. TERPSTRA, kolonel b.d. MPSD

Mei 1940

De strijd op Nederlands grondgebied, onder redactie van H. Amersfoort en P. Kamphuis, 463 blz. geïll.

Sdu Uitgevers, Den Haag, 2005.

ISBN 90 1208 959 X

€ 34,90 (paperback)

Op initiatief van de toenmalige Sectie Militaire Geschiedenis (KL) verscheen in 1990 de eerste druk van het bovenvermelde boek. De overzichtelijke en duidelijke beschrijving van de voorgeschiedenis en de gevechten tegen de Duitse invallers in de meidagen van 1940 kreeg in het algemeen zeer positieve kritieken.

De uitgave was in goed een half jaar uitverkocht en dit toonde duidelijk de belangstelling voor dit onderwerp aan. Omdat de markt voor een dergelijk werk toch beperkt is, heeft men toen vermoedelijk afgezien van de uitgave van een tweede druk.

Tweede druk

Nu, vijftien jaar, later is een nieuwe generatie aangetreden, die niet altijd op de hoogte is van de gebeurtenissen in 1940 en de voorafgaande jaren. Een goede reden dus om een nieuwe druk naar de pers te brengen, terwijl de tijd sinds het verschijnen van de eerste uitgave ruim gelegenheid heeft geboden fouten en omissies te herstellen en waar nodig rekening te houden met de commentaren.

De nieuwe uitgave vond plaats onder auspiciën van het Instituut voor Militaire Geschiedenis (KL), dat de opvolger is van de hiervoor vermelde sectie.

Ondanks de vermelde goede ontvangst van de eerste druk, hebben sommigen bezwaren geuit over enkele passages. Vooral betrof dit de interpretatie van de schendingen van het oorlogsrecht bij de gevechten op de Grebbeberg en het bombardement op Rotterdam. Naar aanleiding van de discussies hierover is door prof. dr. H. Amersfoort een afzonderlijke publicatie geschreven, *Ik had mijn Roode-Kruis band afgedaan*, die recent is verschenen. In het hier te bespreken boek zijn de conclusies van gemelde publicatie verwerkt.

Overige publicaties

Omdat de beschrijving van de gebeurtenissen in de meidagen van 1940 al vele

MEI 1940

De strijd op Nederlands grondgebied

Herman Amersfoort
Piet Kamphuis
Redactie

pennen in beweging heeft gebracht, wordt in een eerste hoofdstuk een overzicht gegeven van de ontwikkeling in de geschiedschrijving over deze periode. Als eerste wordt de aandacht gericht op de publicaties die reeds in de jaren 1941 en 1942 in dit blad verschenen en op de gedetailleerde beschrijvingen die medewerkers van de voorgangers van het Instituut in de periode 1951 tot 1963 tot stand brachten. De veertien delen staan bekend als de 'Groene Serie'.

Verder wordt ingegaan op de wijze van beschrijving door L. de Jong in de eerste drie delen van zijn standaardwerk *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, die in 1969 en 1970 verschenen. Ruimschoots aandacht krijgen ook de publicaties van E.H. Brongers, die afstand neemt van de kritische opmerkingen over de gevoerde verdediging, zoals deze in de hiervoor genoemde publicaties soms doorklinken. Hij schrijft met grote waardering over de wijze waarop de Nederlandse militairen hun plicht vervulden.

In het volgende hoofdstuk komen de politieke ontwikkelingen in Duitsland in het interbellum aan de orde met als belangrijkste aspect de opkomst van het natio-

naal-socialisme en de gevoerde politiek, nadat deze stroming de macht in handen had gekregen. De schrijver concludeert dat vooral de strenge regels van het Verdrag van Versailles in combinatie met de slechte economische situatie een gunstige voedingsbodem vormde voor de groei van een rechts-radicalen partij.

De politiek-militaire ontwikkelingen in Nederland en Duitsland worden vervolgens in twee hoofdstukken beschreven.

Voor de Nederlandse defensiepolitiek waren het niet de tegen bewapening agerende linkse partijen die het beleid bepaalden, maar de confessionele en liberale partijen. Zij vormden de regering en droegen dus primair de verantwoordelijkheid voor de bezuinigin-

gen op de Nederlandse defensie.

In de beschrijving van de wijze waarop de verdediging zou worden gevoerd, worden zowel de plannen van de generaal Reijnders behandeld als die van generaal Winkelmann, die hem in februari 1940 opvolgde. De troepenverplaatsingen, die het gevolg waren van de door Winkelmann aangebrachte veranderingen en de aanvullende maatregelen naar aanleiding van de Duitse luchtladingen begin april 1940 op de vliegvelden van Oslo en Kopenhagen, waren pas begin mei 1940 voltooid. Het gevolg was dat op 10 mei verscheidene eenheden nog nauwelijks bekend en gewend waren met hun nieuwe omgeving.

Opbouw van de 'Reichswehr'

De beperkingen van het Verdrag van Versailles vormden voor Duitsland geen beletsel een Reichswehr op te bouwen, waarin personeel pas na een strenge selectie werd opgenomen. Tevens werd gebruik gemaakt van mantelorganisaties voor semi-militaire training en van buitenlandse bedrijven, die in Duitse handen waren en nieuw materieel ontwikkelden.

De tekst die betrekking heeft op de ontwikkeling van het Duitse operatieplan voor de aanval in het Westen is sterk

gewijzigd. De schrijver heeft zich vooral gebaseerd op het in 1995 verschenen boek van K.H. Frieser, *Blitzkrieg-Legende. Der Westfeldzug 1940*. De chef-staf van het Duitse leger, generaal Halder, die eerder meer als een loyale uitvoerder werd aangemerkt, wordt nu geschetst als een overtuigde voorstander van het uiteindelijke plan. Dit was het later zo genoemde Sichelschnittplan, waarin het zwaartepunt van het Duitse offensief tegen de West-Europese landen in de Ardennen lag.

In zes hoofdstukken (5 tot en met 10) zijn vooral de grondoperaties beschreven. Het optreden van de Koninklijke Marine en van de Militaire Luchtvaart komt slechts aan de orde voor zover deze een bijdrage leverden aan het optreden van de grondtroepen.

Hoofdstuk 5 behandelt het militair-strategische en het operationele niveau, met wisselend en per dag de Duitse en de Nederlandse beoordeling van de situatie en de naar aanleiding daarvan genomen maatregelen. Het valt op dat nauwelijks iets wordt meegedeeld over overleg tussen de Opperbevelhebber en de Nederlandse regering. Mogelijk is er ook weinig te melden.

De overige vijf hoofdstukken geven een schets van de gevechten in de verschillende operatiegebieden: omgeving Den Haag, de zuidelijke provincies, de Grebberlinie, de noordelijke provincies met de Afsluitdijk en de bruggen bij Moerdijk, Dordrecht en Rotterdam. Bij de beschrijving van de gevechten op en rond de Grebbeberg vermeldt de schrijver dat de Commandant Veldleger, luitenant-generaal baron Van Voorst tot Voorst en de Commandant Ite Legerkorps, generaal-majoor Harberts, die belast was met de verdediging van het zuidelijke gedeelte van de Grebberlinie, in een uiterst koele verhouding tot elkaar stonden. Dit resulteerde in de meidagen in tegenstrijdige bevelen en onderling niet gecoördineerde maatregelen.

De uitgebreide paragraaf, die nu is opgenomen over de mislukte Duitse poging bij Scherpenzeel de Grebberlinie te doorbreken, toont aan dat met vastberaden troepen en een goede samenwerking tussen infanterie en artillerie de verdediging succesvol kon worden gevoerd.

De hiervoor vermelde hergroepering van eenheden in april 1940 had tot gevolg dat

in de noordelijke provincies slechts vijf bataljons aanwezig waren om de Duitse invaller over een frontbreedte van 75 km op te vangen en te vertragen. Een nagevoeg onmogelijke opgave, omdat de beperkte verbindingsmiddelen waarover werd beschikt, een gecoördineerd teruggaan verhinderde. Bovendien ontbraken reserves om een doorbrekende aanvaller op te kunnen vangen.

In de zuidelijke provincies is het snel in Duitse handen raken van de spoorbrug bij Gennep en vervolgens het doorrijden van een pantsertrain en goederentrein met militairen tot achter de Peel-Raamstelling bij Mill cruciaal geweest voor het verdere verloop van de Duitse opmars naar de Moerdijk en vervolgens naar Rotterdam.

Onterechte verwijten

In het betreffende hoofdstuk wordt de Commandant Peeldivisie verweten weinig leiding te geven in de eerste fase van de gevechten. Gelet op de ingewikkelde bevelsconstructie, waarbij hij aanvankelijk nog onder de bevelen van de Commandant IIIe Legerkorps stond, is het de vraag of hem wel dat verwijt kan worden gemaakt. Na het vertrek van dit legerkorps in de loop van de eerste oorlogsdag uit Noord-Brabant verkeerde deze divisiecommandant in de weinig benijdenswaardige positie om met een zeer kleine operationele cel in zijn staf te worden belast met het bevel van vrijwel alle troepen in Limburg (ten noorden van Maasbracht) en Noord-Brabant. Bovendien kreeg hij de opdracht het optreden te coördineren met de in opmars zijnde Franse troepen.

Ook het verwijt dat het 2e Regiment Huzaaren-motorrijder – in feite slechts een bataljon – ‘niet al te veel haast’ maakte om uitvoering te geven aan de opdracht een tegenaanval uit te voeren bij Mill, de binnengedrongen Duitsers te verdrijven en de frontlijn te herstellen, lijkt niet terecht. Het personeel was namelijk ondergebracht in de Isabellakazerne te Vught, terwijl het materieel was opgesteld in de Frederik Hendrik-kazerne aldaar. Een periode van minder dan twee uur tussen ontvangst van de opdracht en het begin van de verplaatsing is in dit verband alleszins redelijk te noemen.

Bombardement op Rotterdam

De vraag of het bombardement op Rotterdam als een terreurdaad moet worden aan-

gemerkt of als een aanval op een verdedigde stad, die in de fase van onderhandelingen over overgave als gevolg van slechte verbindingen toch werd getroffen, zal altijd wel discussie opleveren. De schrijver van dit hoofdstuk acht echter de tweede veronderstelling het waarschijnlijkst.

In een afsluitend hoofdstuk met de titel ‘De proef op de som’, dat goeddeels is herschreven, wordt ingegaan op de al gememoreerde schendingen van het oorlogsrecht. Geconcludeerd wordt dat sprake is van incidenten aan beide zijden en niet van structurele maatregelen aan de Duitse kant.

De Duitse aanval op Nederland verliep, ondanks enkele storende verrassingen, vrijwel volgens de plannen. De beslissing viel niet op 14 mei 1940, maar op 12 mei, toen de Duitse grondtroepen zonder Franse interventie bij de Moerdijk contact maakten met de luchtgelande eenheden en vervolgens konden oprukken naar Dordrecht en Rotterdam.

Aan Nederlandse zijde was de teleurstelling groot, want men verwachtte enkele weken te kunnen standhouden, maar het werden slechts vijf dagen.

Het boek wordt afgesloten met enkele bijlagen met de Duitse en Nederlandse legerorganisatie in hoofdlijnen. Ook is een beredeneerde literatuurlijst opgenomen, die is bijgewerkt tot en met 2004.

Bezuinigingen bij Defensie

Het boek citeert een opmerking van L. de Jong, dat als gevolg van bezuinigingen in onder meer 1930 de oorlog al in die periode is verloren. De opmerking is vermoedelijk vele militairen die in de meidagen hun plicht deden, uit het hart gegrepen.

In dat verband moet wel worden opgemerkt, dat bezuinigingen vaak worden vertaald in het ontbreken van een moderne bewapening en ander materieel. Dit laatste is ongetwijfeld van grote invloed, maar niet noodzakelijkerwijs een voorwaarde voor een succesvolle uitvoering van de opdracht. Wapens van wat oudere datum kunnen acceptabel zijn, mits deze in bruikbare staat verkeren, er voldoende munitie beschikbaar is en de militair goed is opgeleid in het gebruik ervan.

Door de bezuinigingen was in het interbellum de duur van de Eerste Oefening

zodanig verkort dat de individuele gevechtsvaardigheid als onvoldoende moest worden aangemerkt. Tijdens de mobilisatieperiode is getracht hierin verbetering te brengen door naast de stellingbouw ook tijd te reserveren voor opleiding en oefening. Maar omdat er geen of nauwelijks munitie beschikbaar was, werd het moeilijk van de individuele militair een goede schutter of bedienaar van een ander wapen te maken. Ook bleek de militair onvoldoende geoefend in het optreden in grotere verbanden. Vrijwel geen enkele bataljonsaanval verliep succesvol.

Fotomateriaal

Het fotomateriaal is vrijwel geheel vervangen en bovendien aanzienlijk uitgebreid. Naast de vele foto's van Duitse oorsprong zijn er ook de nodige van Nederlandse herkomst. De Duitse tonen in het algemeen meer (geregisseerde) actie dan de Nederlandse, die soms als kiekjes zijn aan te merken, maar vermoedelijk de feitelijke situatie beter weergeven.

De afbeeldingen op de pagina's 101 en 321 geven waarschijnlijk ten onrechte de indruk dat een officier nodig is om een springlading aan te brengen of een stuk 6 veld op te stellen; alsof er geen bekwame onderofficieren zijn.

De redacteurs en schrijvers hebben evenals bij de eerste druk een gedegen en vlot geschreven boek het licht doen zien. De vele wijzigingen en uitbreidingen van de tekst verduidelijken veel en vormen belangrijke aanvullingen.

Het boek is met de toevoegingen in de tekst en het grotere aantal foto's met ongeveer 100 pagina's uitgebreid. Mogelijk is daarom uit kostenoverwegingen gekozen voor een paperback in plaats van de eerdere gebonden uitvoering. Het is echter een fraai boek geworden, waarvan vooral de inhoud telt.

Het Instituut Militaire Geschiedenis, dat inmiddels is opgegaan in het (interservice) Nederlands Instituut voor Militaire Historie, heeft met de heruitgave van dit standaardwerk op waardige wijze zijn bestaan bij de Koninklijke Landmacht afgesloten.

drs. ing. T. DE KRUIJF, genm b.d.